N:o 34.

Ank. till Riksd. kansli den 5 april 1907, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.

Lagutskottet har fått till sig hänvisad en inom Andra Kammaren väckt motion, n:r 103, hvari herr *C. Olsson* i Viken föreslagit Riksdagen att för dess del antaga följande här nedan intagna förslag till

1:o) lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken;
2:o) lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;
3:o) lag om ändring i 14 kap. jordabalken;
4:o) lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar;
5:o) lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen; samt
6:o) lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

Härvid anför motionären följande:

»Att de s. k. legala bevisregler, som innehållas i vår gamla vördnadsvärda rättegångsordning, icke motsvara sitt ändamål, har länge varit kändt och erkändt icke blott af jurister utan äfven af den tänkande allmänheten. Alla försök att bland en skiftande mångfald af bevisningsdata på förhand utstaka den väg domarens omdömesförmåga måste följa, att — för att använda en bild — i rättegångens labyrint lägga den ariadnetråd vid hans fötter, som ofelbart leder till målet: sanningens uppdagande; alla dylika försök äro på förhand dömda att misslyckas. Ej så sällan inträffar det, att det abstrakta juridiska förnuft, som fixerats i den legala bevis-

ningsteorien, råkar i konflikt med domarens lekmannaförstånd vid bedömandet af hvad som bör hållas för sant. Vid sådana tillfällen nödgas domaren, om han strängt följer lagens föreskrifter, på sitt sätt häfda den gamla spefulla satsen: 'fiat justitia, pereat mundus'.

Under sådana förhållanden bör det icke väcka förvåning, att sträfvanden i den nyaste lagstiftningen riktat sig på att få utbyta de legala bevisningsreglerna, som räkna sina anor ända ned till de gamla romarne, mot mera rationella bestämmelser, de där lämna mera spelrum åt domarens omdömesförmåga att anpassa sig efter de konkreta förhållandena eller — kortare uttryckt — att man sökt få den s. k. fria bevispröfningen lagfäst. Att dessa sträfvanden beträffande vår svenska rätt ännu icke krönts med framgång, beror därpå, att man icke lyckats komma ötverens om, hvilken befogenhet häradsnämnden vid våra landtdomstolar bör erhålla efter reformens genomförande. Trots det att vår gamla rättegångsordning äfven i andra afseenden är bristfällig och företer luckor, hvilka brister man sökt afhjälpa i samband med moderniseringen af bestämmelserna om bevispröfning, så har reformen städse strandat på den gamla stridsfrågan mellan kamrarna: nämndens befogenhet. Första Kammaren tycktes vilja frånkänna de enskilda nämndemännen förmågan att från det sunda lekmannaförståndets och den praktiska erfarenhetens synpunkt riktigt bedöma ett rättsfall, men däremot tillerkänna åt nämnden *såsom helhet* ett högre ljus, se i den ett slags mystisk personlighet, som skall vara en 'kontrollerande motvikt i händelse af skefhet i åsikter eller förgätande af plikt hos domaren'. Andra Kammaren saknar förmågan att så där se saken ur en högre filosofisk synpunkt, den resonerar så här, att nämnden icke är något annat än en samling af 7—12 i lifvets skola fostrade män, som i allmänhet hvar för sig lika väl som domaren äro individer med utpräglad rättskänsla och självständig uppfattning, och som därför, äfven om de bland sig skulle räkna någon, som ställde sig på en mindre erfaren eller mindre plikttrogen domares sida, böra kunna skaffa gehör åt den mening, som det stora flertalet af dem enat sig om. Enligt Andra Kammarens mening är det en trängande nödvändighet, då en friare bevispröfning lägges i en ung, stundom knappast mer än teoretiskt skolad domares händer, att genom utsträckning af nämndens befogenhet minska risken för en orättvis dom.

Jag tillåter mig att med några data ur frågans senaste utvecklingsskede belysa ofvanstående.

Vid 1902 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till ändringar i och tillägg till rättegångsbalken i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad jag nedan ämnar föreslå, dock att i 23 kap. 2 § (om nämndens befogenhet) icke ifrågasattes någon ändring. Lagutskottet hemställde om

bifall till den kungl. propositionen med några mindre modifikationer, men tillstyrkte, äfven på initiativ af en enskild motionär, en ändring af 23 kap. 2 § R. B., utmynnande däri, att om minst $^3/_4$ af nämndens ledamöter enat sig om en mening, så skulle denna blifva gällande gentemot domarens. Vid första läsningen antogs i hufvudsak (några paragrafer återremitterades) lagförslaget af båda kamrarna, men det af motionären påyrkade, af utskottet tillstyrkta tillägget afslogs i Första men antogs i Andra Kammaren. Motionärens förslag ansågs därigenom vara förfallet, och var detta anledningen till att, då lagförslaget efter sammanjämkning i utskottet återkom till kamrarna, det hela afslogs i Andra Kammaren.

Nästa riksdag frambars förslaget af tvenne motionärer, af den ene i den form lagutskottet 1902 i sammanjämkningssyfte gifvit åt detsamma, med tillägget om nämndens ökade befogenhet. Den senare motionen tillstyrktes utan reservation af lagutskottet och antogs utan votering af Andra Kammaren, men då denna kammare gjort ändringen i 23 kap. 2 § R. B. solidarisk med lagen, så afslogs det hela af Första Kammaren med 88 röster mot 22 (voteringen gällde närmast 23 kap. 2 §) efter en längre diskussion, hvarunder af erfarna domare (exempelvis häradshöfding Hasselrot) uttalades varma sympatier för Andra Kammarens mening.

För att vinna åtminstone något företog sig en motionär vid 1905 års riksdag att ur lagförslaget utbryta de bestämmelser, som åsyftade att utfylla luckor i rättegångslagstiftningen (om skadestånd, sakkunniga, editionsplikt) och framlägga dessa till Riksdagens pröfning. Tillstyrkta i form af separatlagar i en reservation, fogad till lagutskottets utlåtande, bifölls reservationen i hufvudsak af Första Kammaren, men afslogs af den Andra, som utan tvifvel påverkats af farhågor, att den fria bevispröfningen på detta sätt utan den fordrade garantien skulle så att säga genom en bakdörr kunna slippa in i lagstiftningen.

Sedan dess har frågan icke varit föremål för Riksdagens behandling.

De, som önska taga någon kännedom om frågans tidigare utvecklingshistoria, hänvisas till lagutskottets utlåtande n:o 34 vid 1903 års riksdag.

Det vore att beklaga, om allt det arbete, som detta lagförslag kostat, och alla de förhoppningar, som knutits vid detsamma, skulle få spårlöst förrinna i sanden. Är verkligen den lilla garanti mot missbruk af domarens större frihet vid bevispröfningen, som Andra Kammaren knutit vid reformen, något så revolutionärt, att Första Kammaren, som ej mindre lifligt än den Andra önskar lagen i öfrigt, skall rygga tillbaka därför som för ett språng ut i det okända? Borde det icke öfverensstämma med Första Kammarens traditioner att åt åldern och erfarenheten inrymma

skäligt inflytande äfven vid rättsskipningen? Har Sveriges allmoge på andra områden gjort sig känd för bristande mognad i omdömet eller samvetsgrannhet vid utöfningen af de allmänna värf, som anförtrotts åt densamma? Eller skulle en ung, tillförordnad domare, bara därför att han några år vid en högskola pluggat in en del abstrakt juridiskt vetande, vara mera kompetent att vid det praktiska lifvets konflikter mellan människor bedöma, på hvilken sida rätten ligger, än en samling af sex à nio i praktiska värf skolade, å sina respektive hemorter högt betrodde män, som efter erhållen upplysning om hvad lagen i hvarje fall säger enat sig om en mening motsatt den unge teoretikerns? Man må icke invända, att domarens ungdom och oerfarenhet höra till undantagen. I en motion vid förra årets riksdag upplystes, att exempelvis år 1903 af de ordinarie 522 tingen inom Svea hofrätts domsagor 225 förrättats af ordinarie samt 297 — utom en mängd extra sammanträden — af tillförordnade, hvilkas medelålder utgjorde 28 år och hvilka, efter att i medeltal 14 månader hafva varit inskrifna som notarier i hofrätten, ansågos kompetenta för det viktiga domarekallet.

Jag antydde, att Första Kammaren synes rygga tillbaka för att öka nämndens befogenhet som för ett språng ut i det okända. Men det är ju i själfva verket icke något okändt, detta; en liknande ordning, som den vi ifrågasätta, har ju sedan långa tider tillbaka varit införd i våra mindre städer, där man vid rådstufvurätterna *räknat* de *illiterata* rådmännens röster lika väl som borgmästarens, utan att den ringaste olägenhet försports däraf, och fastän nämndemännen äro 'bara bönder', behöfva de därför icke vara underlägsna de illiterata herrarne.

Det bör icke anses förmätet att hoppas, det Första Kammaren, som för att få en ännu större rösträttsfråga löst efter sitt sinne vid denna riksdag, behöfver göra anspråk på verklig själföfvervinnelse från Andra Kammarens sida, skall böja sig för den vidt utbredda och djupt rotade folkmening, som Andra Kammaren i detta fall representerar.»

Förslag till ändrade lagbestämmelser angående bevisning inför rätta hafva förut vid flera särskilda tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning.

Sedan nya lagberedningen enligt erhållet uppdrag utarbetat förslag till lag angående bevisning inför rätta jämte därmed sammanhängande författningar, aflät Kungl. Maj:t till 1893 års Riksdag proposition i ämnet. Lagutskottet, dit propositionen hänvisades, tillstyrkte antagande af den-

samma med vissa ändringar, och blef denna hemställan bifallen af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren afslog såväl utskottets hemställan som samtliga i propositionen innefattade lagförslag.

Efter det frågan alltså för den gången förfallit, väcktes redan vid nästföljande års riksdag flera motioner, åsyftande införande i lagstiftningen af vissa delar utaf det i förberörda proposition innehållna lagförslag angående bevisning inför rätta, hvarjämte i sammanhang därmed framlades förslag om, bland annat, ändrade bestämmelser rörande nämndens befogenhet. I anledning af dessa framställningar aflät Riksdagen på lagutskottets tillstyrkan skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att förslag till lag angående bevisning inför rätta måtte ånyo framläggas för Riksdagen.

På grund häraf uppgjordes inom justitiedepartementet nytt förslag till lag i ämnet, i vissa afseenden skiljaktigt från det af 1893 års lagutskott tillstyrkta, och blefvo genom proposition till 1897 års Riksdag detta förslag äfvensom därmed sammanhängande lagförslag förelagda Riksdagen. Äfven denna gång förordade lagutskottet i hufvudsak bifall till propositionen, och godkändes utskottets hemställan af Första Kammaren, men blefvo de i ämnet framställda förslag utaf Andra Kammaren förkastade.

Därefter anhöll Riksdagen i skrifvelse den 23 april 1898, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till skärpta ansvarsbestämmelser för vittnens utevaro från domstol. Riksdagen framhöll därvid tillika, att i samband med dylik skärpning borde, till förebyggande af alltför stora olägenheter af vittnespliktens fullgörande, vidtagas åtskilliga andra förändringar i gällande bestämmelser angående vittnesbevisnings förebringande.

Vid anmälan i statsrådet af denna Riksdagens skrifvelse anförde vederbörande departementschef, att, då hvad sålunda blifvit af Riksdagen ifrågssatt stode i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motsvarande stadganden i ofvannämnda, år 1897 framlagda proposition, den omständigheten, att alltså vissa af de frågor, som i propositionen berördes, åter bragts å bane, syntes gifva anledning att öfverväga, huruvida icke ämnet i sin helhet kunde tagas under förnyad handläggning.

Efter det förslaget senast förevar till behandling, hade emellertid, enligt hvad departementschefen vidare yttrade, vissa andra viktiga delar af processlagstiftningen — nämligen frågorna om stämning, om invändningar i rättegång och om fullföljd af talan i högre rätt — blifvit föremål för revision; och hade därvid i afseende å de nya bestämmelsernas yttre form och uppställning funnits lämpligt att låta desamma ingå i rättegångs-

balken i stället för de äldre stadganden, som af dem ersatts. Med hänsyn härtill syntes det önskvärdt, att jämväl den nya lagstiftningen angående bevisning — i stället för att, såsom enligt de tidigare förslagen, erhålla formen af en från rättegångsbalken fristående lag — införlifvades med sagda balk, där den i sådant fall borde inrymmas i 17 kapitlet.

Nämnda kapitel innehölle emellertid för närvarande, utom lagstadganden om bevisning, jämväl vissa föreskrifter angående ett helt annat ämne, nämligen om förnyadt upptagande af brottmål, som af domstol afgjorts. Vid omarbetande af kapitlet syntes man alltså ej kunna undgå att till granskning upptaga äfven dessa bestämmelser; och enär desamma till sitt innehåll stode i närmaste samband med de i rättegångsbalkens 31 kap. gifna stadganden om återställande af försutten tid och återbrytande af laga kraft ägande dom, samt dessa stadganden måste anses föråldrade och delvis komna ur bruk, hade en revision jämväl af 31 kapitlet ansetts i detta sammanhang böra företagas, därvid de af lagkommittén och äldre lagberedningen äfvensom af nya lagberedningen i dess s. k. principbetänkande afgifna förslag funnits kunna tjäna till hufvudsaklig ledning.

Genom proposition till 1902 års Riksdag framlades därefter för Riksdagen förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

I anledning af propositionen väcktes inom Andra Kammaren en motion om utsträckande af befogenheten för häradsnämnd vid fällande af dom.

Lagutskottet, som i dessa ärenden afgaf gemensamt utlåtande, hemställde därvid *dels* under punkten a), att Riksdagen, med bifall i hufvudsak till propositionen, måtte antaga lagar af viss angifven lydelse och *dels* under punkten b), att Riksdagen måtte antaga lag angående sådan ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken, som utvisas af det här nedan införda förslaget till lag om ändring i vissa delar af nämnda balk, i hvad det afser berörda lagrum.

Utskottets hemställan under punkten a) bifölls i hufvudsak af kamrarna, hvilka emellertid dels stannade i olika beslut angående vissa delar af de under denna punkt upptagna förslag, dels återförvisade vissa andra delar till utskottet. Däremot blef utskottets hemställan under punkten b) visserligen bifallen af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren.

Beträffande de förslag, som varit upptagna under punkten a), hemställde utskottet sedermera i afgifvet memorial, dels i anledning af återremisserna, dels i ändamål af sammanjämkning, att Riksdagen måtte antaga lagar af viss ändrad affattning. Frågan om ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken däremot hade förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut.

Hvad utskottet sålunda föreslagit bifölls af Första Kammaren. Andra Kammaren åter afslog detsamma, en utgång, hvilken, enligt hvad den inom kammaren förda diskussionen visar, berodde därpå, att kammaren ansåg friare bevispröfning icke böra genomföras annat än i samband med sådan ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken, att nämnden finge sig tillerkänd ökad befogenhet vid fällande af dom.

Redan vid 1903 års riksdag blefvo ånyo i två särskilda motioner framburna förslag i ämnet, det ena af dessa i samma form, hvari det nästföregående år efter verkställd sammanjämkning förelagts Riksdagen, med iakttagande dock att i förslaget till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken intagits ofvan omförmälda förslag till ändrad lydelse af 23 kap. 2 § nämnda balk. Denna motion blef af lagutskottet enhälligt tillstyrkt. Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, dock under uttryckligt tillkännagifvande såsom villkor för godkännandet af öfriga delar af förslaget, att Första Kammaren biträdde Andra Kammarens beslut beträffande den ifrågasatta ändringen i 23 kap. 2 § rättegångsbalken. Då så ej skedde, hade följaktligen lagförslaget i sin helhet jämväl för den gången förfallit.

Ett ytterligare försök att få utfyllda luckor i gällande lagstiftning angående bevisning inför rätta och minska däraf föranledda olägenheter gjordes af en motionär vid 1905 års riksdag, hvilken föreslog Riksdagen antaga vissa utbrutna delar af förut framlagda förslag i ämnet, innehållande bestämmelser, som enligt motionärens mening icke förutsatte någon utvidgad frihet med afseende å bevispröfningen och sålunda borde kunna antagas, utan att Andra Kammaren behöfde uppgifva den fordrade garanti mot missbruk af en dylik frihet, som kammaren ansåge ligga i den föreslagna utsträckningen af häradsnämnds domsrätt. Det sålunda väckta förslaget fann lagutskottet sig icke kunna tillstyrka. Såsom en afgörande omständighet för utskottets afstyrkande af detsamma framhölls därvid, att de ur sitt inbördes sammanhang lösryckta bestämmelserna ingalunda erbjöde samma fördelar, som de skulle hafva såsom del af ett sammanhängande helt. En vid utskottets utlåtande fogad reservation, däri åtskilliga af de föreslagna lagbestämmelserna tillstyrktes i form af separatlagar, vann emellertid Första Kammarens bifall, men föll jämväl detta reservationsvis framkomna förslag i Andra Kammaren.

Genom förevarande motion har nu herr Olsson i Viken åter dragit det af 1903 års lagutskott tillstyrkta förslag under Riksdagens pröfning.

Utskottet intager i föreliggande fråga samma principiella ståndpunkt som tidigare års lagutskott och anser alltså den fria bevispröfningens princip, på hvilken förevarande lagförslag i detta ämne, om också med åtskilliga modifikationer, väsentligen hvilar, vara riktig och utgöra en förbättring af nu gällande bevisregler. Såsom förut blifvit af utskottet vid olika tillfällen omförmäldt, har denna grundsats, till riktigheten erkänd af lagkommittén och äldre lagberedningen, såväl i det af nya lagberedningen utarbetade s. k. principbetänkandet som af den förstärkta lagberedningen förordats. I praxis har densamma oaktadt bestämmelserna i 17 kap. rättegångsbalken gjort sig alltmer gällande, och lämpligheten af en lagförändring i den riktning, nämnda grundsats anvisar, äger därför äfven erfarenhetens vitsord.

Rörande innebörden af denna grundsats tillåter sig utskottet att erinra om följande uttalande i ofvanberörda principbetänkande.

»Man kan», så yttrar nya lagberedningen, »i korthet säga, att, då domarens på objektiva grunder fotade öfvertygelse om tillvaron eller icke tillvaron af ett uppgifvet förhållande är bevisningens *ändamål*, allt, som inom ramen af en förhandling inför rätta kan med sådan verkan framläggas för domaren, också kan tjäna såsom *bevismedel*. Att fullständigt uppräkna och karakterisera allt, som inom nämnda begränsning kan såsom bevismedel inverka på domarens öfvertygelse, är naturligen icke möjligt.

Domarens öfvertygelse såsom jurist och ämbetsman måste sammanfalla med hans öfvertygelse såsom människa; eljest är den icke någon öfvertygelse. Ju mindre därför den juridiska sanningspröfningens regler aflägsna sig från den vanliga allmänt mänskligas, ju mindre skråmässig den framträder för folkuppfattningen, desto större blir ock förtroendet till dess resultat. Häri ligger en af grundorsakerna till sträfvandet att aflägsna onödiga skiljaktigheter i detta hänseende och såvidt möjligt utesluta bevisregler, hvilka stå såsom egendomligheter för en ensidig formalistisk uppfattning.

Försöken att genom lagbestämmelser på förhand fastställa verkan af det ena eller det andra bevismedlet, att aritmetiskt uppskatta deras värde i hela eller halfva, eller tillägga det s. k. artificiella beviset annan betydelse än det icke artificiella, att tvinga domaren att antaga något för sant i ena eller osant i andra fallet, ehuru hans personliga öfvertygelse lutar åt motsatt håll, hafva, enligt erfarenhetens vittnesbörd, icke eller åtminstone endast i underordnad grad varit till gagn för den sak, de vilja

tjäna. Väsentligen ämnade att utgöra ett värn mot domaremaktens godtycke och öfvergrepp, hafva dylika bestämmelser i allmänhet befunnits otillräckliga därtill, om andra verksamma korrektiv saknats.

Vid denna bevispröfning måste domaren för sin öfvertygelse kunna angifva objektiva grunder eller sådana, som äro ägnade att utöfva enahanda verkan på andra tänkande människor; och de regler på detta område, hvilka utgöra en frukt af århundradens erfarenhet, förlora icke sin giltighet därför, att domaren icke längre är pliktig eller berättigad att mekaniskt följa dem. Skall icke rättsskipningens säkerhet allvarsamt rubbas, måste bevisföringen blifva lika objektiv som förr.»

För att gifva ett bestämdt uttryck däråt, att bevispröfningen fortfarande skall hvila på objektiva grunder, har emellertid i nu föreliggande förslag en bland de viktigaste af hittills gällande legala bevisregler, nämligen den om vitsordet af två vittnens sammanstämmande berättelser, blifvit bibehållen i en något modifierad form, hvilken torde öfverensstämma med den tillämpning, föreskriften i ämnet under senare tider erhållit i rättsskipningen. Hvad sålunda föreslagits synes utskottet vara förtjänt af Riksdagens godkännande. Visserligen torde kunna antagas, att äfven utan särskildt stadgande någon tvekan i allmänhet icke bort i rättstillämpningen uppstå om att, därest icke omständigheterna annat föranledde, sammanstämmande intyg af två vittnen skulle utgöra en tillräcklig bevisning, men med hänsyn till den betydelse, denna grundsats äger för fastställande af rättsförhållanden såväl i som utom rättegång, lärer det i allt fall vara välbetänkt, att densamma blifver i lag uttryckligt angifven.

Särskildt stor betydelse äger ifrågavarande lagförslag emellertid däri, att det meddelar sedan länge efterlängtade bestämmelser till fyllande af luckor i lagstiftningen, i hvilket hänseende må exempelvis erinras om dess föreskrifter om sakkunnige, om utgifvande af handlingar samt om rätt för domstol att bestämma skadestånd efter skälig pröfning, när part ej kan styrka ett bestämdt belopp.

Beträffande frågan om utsträckt befogenhet för häradsnämnd, får utskottet hufvudsakligen åberopa hvad tidigare års lagutskott i detta ämne anfört.

Utskottet är sålunda till en början af den mening, att särskild anledning till sådan åtgärd ligger i den vidsträcktare myndighet med hänsyn till bevispröfningen, som föreliggande förslag i någon mån afse att bereda domaren. Visserligen torde någon fara för missbruk af den friare bevispröfningen ej föreligga, äfven om de nuvarande bestämmelserna om häradsnämnds befogenhet bibehölles oförändrade. Härom göra sig likväl olika meningar gällande, och det måste då från lämplighetssynpunkt vara för-

delaktigt att i någon mån utsträcka nämndens befogenhet. Därigenom betryggas nämligen den ostörda fortvaron af förtroende till häradsrätternas domslut, då det eljest kunde befaras, att hos allmänheten misstanke om godtycke vid bevispröfningen uppstode, hvilken uppfattning också tagit sig uttryck i Andra Kammarens upprepade afslag å förslagen till bevisningslag.

Hvad åter angår frågan, huruvida utsträckt befogenhet för nämnden i och för sig är tillrådlig, hyser utskottet den bestämda uppfattningen, att ingen som helst våda eller olägenhet är att befara af en så måttlig utvidgning af häradsnämnds domsrätt, som ligger i den bestämmelsen, att rättens utslag skulle affattas i enlighet med nämndens mening, när minst tre fjärdedelar af nämnden vore om beslutet eniga. Häradsnämnden är en gammal, för Sverige alldeles egendomlig institution. Frågan om möjligheten och lämpligheten att något öka dess befogenhet bör sålunda i främsta rummet bedömas efter den måttstock, som angifves af denna institutions egna traditioner och insatser i vår rättsskipning. Ställes spörsmålet, såsom sig bör, på detta sätt, måste det för hvar och en med förhållandena förtrogen vara uppenbart, att den lugna sans, som alltid utgjort ett utmärkande drag för nämndens verksamhet, med all visshet icke skall lida något på den ifrågasatta, mycket moderata utvidgningen af dess domsrätt. Häradshöfdingens mening blir nog fortfarande såsom hitintills i regeln den afgörande, och särskildt måste hos nämnden, hvilken i olikhet med jury handlar under domareansvar, äfven framgent med lika styrka göra sig gällande den naturliga obenägenheten att öfvertaga detta ansvar, hvilket hvilar ensamt på häradshöfdingen, när utslaget affattas i enlighet med hans uppfattning. Men om ifrågavarande lagändring sålunda ej kan antagas vara förenad med några olägenheter, så skall den å andra sidan kunna vara till gagn, utom i ofvan angifna afseende, äfven därutinnan, att den bör komma att i någon mån hos nämnden öka intresset och ansvarskänslan, hvartill de nuvarande bestämmelserna genom sin fordran på nämndens enhällighet äro mindre ägnade.

Under åberopande af hvad sålunda anförts och då utskottet beträffande ifrågavarande lagförslag icke funnit ändring i den form, hvaruti de af 1903 års lagutskott blifvit tillstyrkta, påkallas annat än med afseende å tiden för lagarnas trädande i kraft, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, må för sin del antaga följande

1:o) Lag

om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 9 och 10 §§ i 14 kap. rättegångsbalken skola upphöra att gälla, samt att 17 och 31 kapitlen äfvensom nedannämnda delar af 16, 23, 25 och 30 kapitlen samma balk skola erhålla följande lydelse:

16 KAP.

3 §.

Har invändning, hvarom i 1 eller 2 § sägs, blifvit i rätt tid vid underrätt framställd, gifve rätten så snart ske kan särskildt beslut däröfver.

Varder invändningen ogillad, och meddelar ej rätten samma dag slutligt yttrande eller ock beslut, hvarigenom till värjemålsed eller fyllnadsed dömes, då äge, så framt ej enligt 13 kap. 5 § vid beslutet skall förblifva, part, som är med beslutet missnöjd, att däröfver föra särskild klagan, där han, innan rättegångsförhandlingarna för dagen afslutats, till rättens protokoll anmäler sitt missnöje. Försummas sådan anmälan eller fullföljes ej klagan, stånde beslutet fast, där ej, då fråga är om rättens behörighet, högre rätt, under hvars pröfning hufvudsaken dragits, finner underrätten hafva bort oberoende af invändning visa målet från sig.

4 §.

Har part anmält missnöje efter ty i 3 § sägs, fortfare rätten icke dess mindre med handläggningen af målet och äge jämväl däri meddela slutligt yttrande eller döma till värjemålsed eller fyllnadsed, där det kan ske samma dag beslutet i invändningsfrågan gafs. Sker det ej, skall, utan hinder däraf att missnöje anmälts, handläggningen ytterligare fortsättas, där ej, i tvistemål, andra parten yrkar, att målet skall hvila i afbidan på utgången af invändningsfrågan eller, i brottmål, rätten finner sådant lämpligt. Fortsättes handläggningen efter den dag beslutet öfver invändningen gafs, må ej slutligt yttrande meddelas eller till värjemålsed eller fyllnadsed dömas, förr än hofrätten utlåtit sig i anledning af förd klagan i invändningsfrågan, eller ock visadt blifvit, att sådan klagan ej fullföljts.

9 §.

Nöjes ej part åt beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, före han öfver beslutet särskild klagan.

17 KAP.

Om bevisning inför rätta.

1 §.

Då dom skall fällas, öfverväge rätten alla skäl och omständigheter, som till stöd för parternas uppgifter förekommit, och pröfve på grund däraf hvad i målet bör hållas för sant.

2 §.

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; äge rätten bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.

3 §.

Har i tvistemål part inför rätta erkänt viss omständighet, vare vidare bevisning därom ej mot honom erforderlig, utan så är, att målet är af beskaffenhet att ej kunna genom förlikning mellan parterna afslutas.

Gör parten sannolikt, att erkännandet varit föranledt af missuppfattning, eller att det tillkommit genom tvång eller förledande, skall erkännandet vara utan verkan. Återkallar parten eljest sitt erkännande, pröfve rätten med afseende å de skäl, som för återkallelsen åberopas, och öfriga omständigheter i målet, om och i hvad mån verkan af erkännandet genom återkallelsen förringas.

Finnes erkännandet uppenbart osant, skall det lämnas utan afseende, ehvad det återkallas eller icke.

4 §.

I brottmål äge rätten, med hänsyn till hvad i öfrigt förekommit i målet och till målets beskaffenhet, pröfva, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas parts erkännande.

5 §.

Vill någon sin talan med vittne fästa, äge begära stämning å vittnet hos den, som det enligt 11 kap. tillkommer att utfärda stämningar till rätten. Begär någon i samma mål stämning å flere vittnen eller å vederpart och vittne; de må genom en stämning inkallas. Allmän åklagare äge själf utfärda stämning å vittne, som han vill vid underrätt åberopa, eller som han enligt rättens beslut skall inkalla.

I stämning å vittne skall intagas uppgift å parterna och målet äfvensom tid och ort för inställelsen. Stämningen skall i hufvudskrift eller besannad afskrift tillställas vittnet så tidigt, att vittnet kan bekvämligen infinna sig vid rätten å tid, som i stämningen är utsatt. Hvad i 11 kap. 8 och 20 §§ är stadgadt angående stämning å part äge jämväl tillämpning i fråga om stämning å vittne.

Är någon, som till vittne åberopas, vid rätten tillstädes, vare, ändå att han ej är stämd, pliktig att aflägga vittnesmål, där rätten så förordnar.

6 §.

Kommer vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes och visas ej laga förfall, dömes att böta tio daler eller mera, högst ett hundra daler; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten hämtas. I brottmål, däri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hämta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit. Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan därom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Hvad nu är stadgadt om påföljd för vittnes uteblifvande skall dock i de fall, då vittnet enligt lag är berättigadt att erhålla förskott å resekostnad, ej äga tillämpning, med mindre visas, att sådant förskott till vittnet erlagts eller erbjudits.

7 §.

Den är jäfvig att vittna, hvilken är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

Är den, som till vittne åberopas, under tilltal för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende; pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida åtalet bör utgöra hinder för hans hörande.

8 §.

Äger den, som till vittne åberopas, del i saken, ändå att han ej förer talan i målet, eller kan han af dess utgång vänta synnerlig nytta eller skada; vare han i det mål jäfvig att vittna.

I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem af eller delägare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, där han icke är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

Har i brottmål målsägande förklarat sig ej vilja föra talan, må han ändå ej höras såsom vittne. Ämbets- eller tjänsteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjänsteärende eller utöfva annan allmän befattning eller kallad att tillhandagå vid offentlig förrättning, vare dock ej i egenskap af målsägande jäfvig att om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af ämbetet, tjänsten eller uppdraget, afgifva vittnesmål, där han förklarat sig ej vilja föra talan och annat vittne ej är att tillgå. I fråga om brott, som blifvit föröfvadt mot två eller flere, pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre.

Den, som skäligen misstänkes för brott eller delaktighet däri, må ej höras såsom vittne angående brottet.

9 §.

Den, som med part eller med målsägande, hvilken ej förer talan i målet, eller med annan, som jämlikt 8 § är jäfvig däri, är eller varit förenad i äktenskap, eller är trolofvad, eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svågerlag, eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn eller är i svågerlag, i ty att den ene är eller varit gift med den andres syskon,

vare i det mål jäfvig att vittna; dock må, då fråga är om brott, som blifvit föröfvadt emot två eller flere, den, som till någon af målsägandena står i det förhållande nu är sagdt, efter rättens beprövfvande höras om det, som händt annan målsägande. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till part eller till målsägande, hvilken ej förer talan, eller till annan, som jämlikt 8 § är jäfvig, må vittna i målet, pröfve rätten efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

I tvistemål skall dock ej räknas för jäf, att vittne är i det förhållande här är nämndt till någon, som väl å tjänstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom syssloman för kommun, bolag eller förening förer talan i målet men själf icke äger sådan del i saken, som enligt 8 § utgör laga jäf, eller kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada.

10 §.

Åsämjas parterna att låta den vittna, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, eller som för annat brott än mened är förlustig medborgerligt förtroende, må han såsom vittne höras, där rätten finner det lämpligt; dock må ej någon, som enligt 8 eller 9 § är jäfvig, utan sitt medgifvande förpliktas att aflägga vittnesmål.

11 §.

Innan vittne höres, efterfråge rättens ordförande, om jäf mot vittnet finnes. Åberopas till vittne någon, som ej är känd, eller förekommer anledning att mot vittne finnes sådant jäf, som i 7 § omförmäles; förelägge rätten den part, som äskar vittnets hörande, att angående vittnet förebringa den upplysning rätten finner nödig. Ej må vittnet höras, innan sådan upplysning vunnits.

Gör part mot vittne annat jäf, men kan det icke strax styrka: pröfve rätten med afseende å de skäl, som för jäfvet anföras, huruvida vittnet må genast höras eller om med förhöret skall anstå till annan dag; och förelägge rätten, därest med förhöret skall anstå, den part, som gjort jäfvet, att å den dag, till hvilken förhöret uppskjutits, styrka jäfvet, vid äfventyr att vidare rådrum för sådant ändamål ej medgifves.

Finnes, sedan vittne blifvit hördt, att det var jäfvigt, pröfve rätten, då dom i målet fälles, hvad afseende må å vittnets utsaga fästas.

12 §.

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess ålder, yrke och hemvist; hvad därom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

13 §.

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan för åtal utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande 9 § omförmäler. Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af ämbete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittre, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpliktelse. Ej heller må den, som blifvit anmodad att föra parts talan i rättegång eller däri honom biträda, utan partens medgifvande höras såsom vittne om hvad han i och för sådant uppdrag fått sig meddeladt. Har eljest part i förtroende meddelat annan något angående saken, därom må ej utan partens medgifvande denne såsom vittne höras.

14 §.

Förr än vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet, med hand å bok, aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och Hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva till känna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vikt och betydelse. Förekommer anledning, att vittne icke rätt förstår edens vikt, äge rätten hänvisa vittnet till dess själasörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, skall vittne utan ed höras, där icke rätten på grund af särskilda omständigheter finner ed böra aflägges. Höres vittne utan ed, varde vittnet erinradt, att dess förpliktelse och ansvar icke genom edens eftergifvande förringas.

15 §.

Vittne skall muntligen och i ett sammanhang afgifva sin berättelse. Rättens ordförande har att till vittnet framställa de frågor, som erfordras för vinnande af säker och fullständig upplysning om hvad vittnet har sig bekant i målet. Part vare berättigad att genom rättens ordförande till vittnet framställa frågor angående sådant, som hörer till saken.

Skriftlig berättelse, som af vittne åberopas, må ej uppläsas, innan vittnet muntligen afgifvit sin utsaga, där ej rättens ordförande med afseende å särskilda omständigheter finner det böra medgifvas.

Vittnes berättelse skall strax upptecknas och för vittnet uppläsas. Rättens ordförande inhämte därefter vittnets förklaring, om dess utsaga är rätteligen fattad; och varde förklaringen i protokollet anmärkt. Påminner sig vittnet sedan något mera, förr än i målet är dömdt, gifve det strax rätten till känna.

16 §.

Förekommer anledning, att vittne i parts närvaro af rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part vittne i dess berättelse genom att falla vittnet i talet eller annorledes; äge rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes, medan vittnet höres.

Sedan parten åter förekallats, skall vittnets berättelse uppläsas för parten; och äge han därefter att genom rättens ordförande till vittnet framställa de frågor, hvartill anledning må finnas.

17 §.

Äro vittnen flera, skola de hvar för sig höras. Ej bör under förhör med vittne vara tillstädes annat vittne, som senare skall höras.

Finnas vittnens utsagor mörka eller stridiga, må rätten ställa vittnena till förhör emot hvarandra.

Pröfvas nödigt, att någon, som vittnat i målet, ånyo höres, äge rätten förordna om vittnets inkallande.

18 §.

Skall någon, som vittnat i målet, ånyo höras, må han vittna å förut aflagd ed; och varde han om den ed af rättens ordförande erinrad.

19 §.

Vägrar vittne att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag där-

öfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå, förelägge rätten vittnet vid vite och, där vittnet ej däraf låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, i samma mål viten någon ådömas till högre sammanlagdt belopp än ett tusen daler eller någon hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas i stad inom åtta dagar och å landet inom fyra veckor; erfordras fördenskull urtima ting, gälle därom hvad om urtima ting för rannsakning med häktad finnes stadgadt.

Återkallar den, som åberopat vittnet, sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan därom att förfalla; må ej sedan beslut, hvarigenom vite blifvit vittnet förelagdt, vinna tillämpning; är vittne i häkte insatt, förordne rätten, att vittnet genast skall ur häktet lösgifvas.

20 §.

Den, som påkallat vittne, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehälle och tidspillan. Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten, dit vittnet varit kalladt, dem emellan efter ty skäligt pröfvas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hämtadt, skall själf vidkännas hämtningskostnaden. Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än fem nymil från det ställe, där förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter, eller, där järnvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del däraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Har rätten, enligt hvad i 17 § sägs, förordnat om vittnes inkallande, äge rätten jämväl att, efter ty skäligt pröfvas, bestämma, af hvem ersättningen till vittnet så ock förskott å resekostnad, där sådant bör utgå, skall gäldas.

Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

Om ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, är särskildt stadgadt.

21 §.

Vistas vittne, som vid underrätt åberopas, utom rättens domvärjo, och hindras vittnet af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskälig kostnad; äge rätten uppdraga åt annan underrätt att hålla vittnesförhöret.

Förordnar hofrätt eller Konungen om vittnes hörande, bestämme tillika, efter ty lämpligast finnes, hvar vittnet skall höras.

Innan uppdrag, som nu sagts, meddelas, skall part, som ej åberopat vittnet, om så ske kan, lämnas tillfälle att yttra sig om jäf och framställd jäfsanmärkning pröfvas.

22 §.

Kan vittne till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet ej inställa sig vid domstol, varde vittnet afhördt i sin bostad. När förhöret hålles af häradsrätt, vare ej erforderligt, att af nämnden flere än två sitta i rätten.

23 §.

Nu kommer part å tid, då målet icke är före vid rätten, och söker att få vittne hördt; visar parten, att i följd af vittnets sjukdom eller af annan orsak det icke utan våda kan anstå med vittnets hörande; äge rätten, ändå att vederparten ej blifvit hörd öfver ansökningen, förordna om vittnesförhöret. Handlägges målet vid häradsrätt, och kan ej dess beslut afvaktas, äge rättens ordförande meddela förordnande, som nu är sagdt.

24 §.

Har rätten jämlikt 21 eller 22 § förordnat om vittnes hörande vid annan domstol eller i vittnets bostad, och är ej i beslutet utsatt dag för förhöret, eller har i fall, som 23 § omförmäler, rätten eller dess ordförande tillåtit vittnes hörande; åligge den part, som åberopat vittnet, att om dagen för förhöret underrätta vederparten så tidigt, att denne kan vid förhöret sig inställa. Sker det ej, och visas icke giltig ursäkt, varde förhöret inställdt, där ej vederparten är tillstädes.

Finnes i brottmål, däri den tilltalade hålles häktad, nödigt, att vittne höres vid annan domstol än den, där målet är anhängigt, eller skall i sådant mål rätten hålla vittnesförhör i fall, som 22 eller 23 § afser; åligge den rätt, som skall hålla förhöret, att föranstalta ej mindre att den tilltalade, där det utan synnerlig olägenhet kan ske, varder vid förhöret inställd, än ock att nödig underrättelse meddelas åklagaren i målet.

25 §.

Vägrar vittne, då det skall höras vid annan rätt än den, där vittnet åberopats, på grund af jäf, som ej förut pröfvats, eller af annan orsak än jäf att aflägga vittnesmål, eller vägrar vittnet att besvara framställd fråga, och finner rätten grundad anledning förekomma, att vittnet äger

skäl för sin vägran; varde förhöret inställdt och parten hänvisad att vid den rätt, där vittnet åberopats, påkalla pröfning af skälen för vittnets vägran.

26 §.

Vistas vittne utom riket, och begär part, att vittnet höres inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande äger anställa sådant förhör, må rätten det tillåta, där giltiga skäl visas.

Angående vittnesförhör vid utländsk domstol lände till efterrättelse hvad därom är särskildt stadgadt.

27 §.

Åberopas till vittne någon, som i rätten sitter, pröfve då på sin domareed, om han vet något, som kan tjäna till upplysning i målet. Finner han det, varde såsom vittne hörd och hålle sig sedan från målet.

28 §.

Söker någon att till framtida säkerhet få vittne hördt angående omständighet, hvarom han ej har rättegång med annan; pröfve rätten, huruvida det må ske. Finnes sökandens rätt bero däraf, att vittnet höres, och afses ej att genom förhöret vinna upplysning angående brott eller skamlig gärning, varde vittnet hördt, där ej jäf kan utletas. Finner rätten särskild omständighet föranleda, att tillfälle bör lämnas annan, hvars rätt kan vara beroende af vittnesförhöret, att därvid närvara, låte rätten genom sökandens försorg kalla honom till förhöret; och njute han för inställelsen skälig ersättning.

Ej vare någon pliktig att för vittnesmåls aflägganden i fall, som här är sagdt, inställa sig vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo han har sitt hemvist.

29 §.

Två vittnen vare om det, hvari de sammanstämma, fullt bevis, där ej omständigheter förekomma, som förringa tillförlitligheten af deras berättelse.

30 §.

I mål angående brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete enligt lag kan följa, må den, som är jäfvig att vittna, höras utan ed, där anledning är, att hans hörande kan lända till upplysning i målet, och rätten finner

det lämpligt; dock ej föräldrar mot barn eller barn mot föräldrar eller äkta makar eller syskon mot hvarandra, där ej dödsstraff eller straffarbete på lifstid å brottet följa kan och eljest all upplysning i målet saknas.

Hörsammar ej den, som blifvit kallad att sålunda upplysningsvis höras, rättens bud, vare lag, som om vittne är stadgad. Är den, som skall höras, icke af den ålder eller sinnesbeskaffenhet, att enligt lag ansvar kan honom ådömas, äge rätten, där han tredskas, förordna, att han skall till rätten hämtas.

I fråga om ersättning för inställelsen äge den, hvilken upplysningsvis höres, enahanda rätt som vittne.

31 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rörer, eller nämne en eller flere för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredskas han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

32 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lämnats. Eden skall inledas och afslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden därefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

33 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse, efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

34 §.

Hvad i 31, 32 och 33 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

35 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

36 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgadt.

37 §.

Företer part skriftlig handling att därmed styrka sin talan, pröfve rätten efter omständigheterna handlingens beskaffenhet och riktighet, så ock hvad vitsord den i målet äger.

Är för visst fall stadgande i lag meddeladt angående det vitsord, handling tillkommer, lände det stadgande till efterrättelse.

38 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas, är upprättad att ländа till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rörer, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

39 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 38 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, ländа innehafvaren eller någon, som till honom står i det förhållande 9 § omförmäler, till skada eller synnerlig olägenhet.

40 §.

Undandrager sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 38 § sägs, äge rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

41 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 38 och 39 §§ stadgadt skall ej äga tillämpning å den, som å ämbetes vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

42 §.

Den, som jämlikt 38 eller 39 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rörer saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

43 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

44 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

45 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besiktigar föremål, som ej lämpligen kan till rätten flyttas, träde rätten samman å stället, där föremålet finnes, att hålla syn. Skall syn hållas af häradsrätt, äge rättens ordförande, där biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jämlikt 34 § tillkommer rätten.

Pröfvas syn nödig i mål, som är anhängigt i hofrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att därvid biträda; meddele därjämte erforderliga föreskrifter om vittnens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Hofrätten äge ock, där det finnes lämpligare, uppdraga åt underrätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till hofrätten ingifvet, och döme hofrätten sedan i målet.

Finner Konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordnar Konungen, huru synen skall hållas.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 33 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

46 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall föreskrift meddelad angående syn, lände den till efterrättelse.

47 §.

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet, äge rätten, till sanningens utrönande, förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning. I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete öfver ett år eller förlust af medborgerligt förtroende.

Värjemålsed må ej ådömas den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller för mened är förlustig medborgerligt förtroende, ej heller den, hvilken ed eljest icke kan utan synnerlig våda anförtros. Kan part till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller af annan orsak icke antagas äga säker hågkomst af det, hvarom upplysning sökes, må ej till värjemålsed dömas.

48 §.

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse äger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i senare stycket af 47 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas därigenom, att andra parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; äge rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål, däri talan om ansvar föres.

49 §.

Då till ed dömes, sätte rätten i domen ut hvad under eden skall förnekas eller bekräftas, med iakttagande, där sakens beskaffenhet därtill

föranleder, att åt parten lämnas öppet att inskränka förnekandet eller bekräftandet till en del af det eden angår.

50 §.

Ed skall af part aflägges vid den underrätt, där målet blifvit anhängiggjordt. Vistas parten utom den rätts domvärjo, och hindras han af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskälig kostnad, äge rätten tillåta, att eden aflägges vid annan underrätt; dock att part, som vill erhålla sådan tillåtelse på grund af förhållande, hvilket ej kan såsom laga förfall räknas, skall göra framställning därom sist å den dag, då till eden dömes. Är i mål, som blifvit anhängiggjordt i hofrätt eller hos Konungen, till ed dömdt, förordne hofrätten eller Konungen, hvar eden skall aflägges. Kan parten till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet ej inställa sig vid domstol, gälle hvad angående vittne är för dylikt fall i 22 § stadgadt.

51 §.

Är till ed dömdt genom beslut, hvaremot part äger fullfölja talan i högre rätt, må beslutet ej tillämpas, innan det vunnit laga kraft. Är viss dag för edgången i beslutet utsatt och varder ej å den dag genom parternas sammanstämmande uppgifter eller annorledes utrönt, att beslutet vunnit laga kraft, äge rätten antingen uppskjuta målets vidare handläggning till annan dag eller ock förklara det hvilande. Har målet förklarats hvilande, och visar part sedan, att edgångsbeslutet vunnit laga kraft, sätte rätten ut ny dag för edgången, därest den part, hvilken eden ålagts, ej genom förfallolöst uteblifvande å den för edgången först utsatta dag däråt brustit.

52 §.

Ed skall inledas med orden: »Jag N. N. svär och betygar vid Gud och Hans heliga evangelium» och afslutas med denna försäkran: »så sant mig Gud hjälpe till lif och själ.»

Innan ed aflägges, erinre rättens ordförande parten om edens vikt och betydelse.

Förekommer anledning, att parten ej rätt förstår edens vikt, äge rätten hänvisa parten till hans själasörjare att erhålla nödig undervisning.

53 §.

Uteblifver part, som skall aflägga ed, å den dag, då han har att fullgöra edgången, och framter han ej laga förfall; äge sedan ej gå eden, där han ej visar, att han haft laga förfall men icke kunnat rätten det kungöra.

54 §.

Är till ed dömdt genom beslut, som äger laga kraft, men har, förrän tid för edgångens fullgörande var inne, parten aflidit eller eljest blifvit satt ur stånd att aflägga eden, vare edgångsbeslutet utan verkan, och den domstol, där målet blifvit anhängiggjordt, tage målet ånyo under pröfning.

Lag samma vare, där parten är för mened förlustig medborgerligt förtroende och sådant yppas, innan tid för edgångens fullgörande är inne.

Är part å den tid, då edgången skall fullgöras, under tilltal för mened, må med edgångsbeslutets tillämpning anstå, till dess öfver åtalet blifvit dömdt och utslaget vunnit laga kraft.

55 §.

Sedan det visat sig, huruvida den, som dömts till ed, går eden eller däråt brister, skall slutligt yttrande i målet meddelas af den domstol, där målet blifvit anhängiggjordt.

Är eden aflagd, skall partens sålunda bekräftade uppgift eller bestridande i målet gälla. Har part brustit åt eden, gälle i fråga om den omständighet, hvarå eden har afseende, vederpartens uppgift eller bestridande.

56 §.

Nu varder talan emot beslut, hvarigenom till ed blifvit dömdt, fullföljd i högre rätt; finner rätten edgång ej böra äga rum, och är i målet ej fråga om annat hufvudsakligt påstående än det, hvarå eden har afseende, döme då i hufvudsaken, där så lämpligen ske kan.

57 §.

Då tillgrepp skett, må rätten tillåta målsäganden att edligen bekräfta hvad han mistat och värdet därå, om det ej annorledes utletas kan; och

pröfve rätten sedan tillförlitligheten af hvad målsäganden sålunda bekräftat. Lag samma vare om den, som skada genom brand lidit, när den ej annars mätas kan.

58 §.

Äro i tvistemål, som kan afslutas genom förlikning, parterna ense att, där ena parten edligen bekräftar sin uppgift eller sitt nekande, hvad sålunda bekräftas skall gälla utan vidare bevis, och finner rätten den omständighet, eden skulle angå, vara af beskaffenhet, att målets utgång däraf beror, låte rätten den part, hvilken ed sålunda bjuden är, aflägga eden; dock må det ej tillåtas, om den, som skulle gå eden, är för mened förlustig medborgerligt förtroende eller rätten eljest finner ed icke utan synnerlig våda kunna honom anförtros.

59 §.

Förstår ej den, som enligt detta kap. skall aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, där han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är jude eller främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, därom är särskildt stadgadt. Skall ed afläggas af någon, som bekänner annan icke kristen lära än den mosaiska, förordnar Konungen, huru förfaras bör.

23 KAP.

2 §.

När dom å häradsting fällas skall, underrätte häradshöfding nämnden om saken och de skäl däri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. Äro af nämnd minst tre fjärdedelar från häradshöfding skiljaktiga och om en mening ense; gälle den mening, och svare de, som därom sig förenat, för dom sin. Eljest stånde vid det, som häradshöfding rättvist pröfvar.

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga öfver beslut, hvarigenom underrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse, hvad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskildt öfverklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rörer fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut af beskaffenhet att, där det under rättegången gifvits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången gifvits, kunnat särskildt öfverklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i hufvudsaken, vare lag, som hade beslutet blifvit under rättegången meddeladt.

7 §.

Är part missnöjd med något under rättegången af underrätt meddeladt beslut, däröfver särskild klagan ej är tillåten, äge han allenast i sammanhang med fullföljd af talan i hufvudsaken draga beslutet under hofrättens pröfning; dock må, där klagan föres öfver beslut, hvarigenom blifvit dömdt till värjemålsed eller fyllnadsed, i sammanhang därmed talan fullföljas emot beslut öfver invändning, som är af beskaffenhet att på frågan om edgången inverka, så ock, där särskilda besvär anföras öfver beslut, hvarigenom förelagdt äfventyr tillämpats, giltigheten af föreläggandet komma under bedömande.

Ändå att part ej fullföljt talan mot underrätts utslag, äge han att till bemötande af vederparts ändringssökande påkalla pröfning af beslut i fråga, som rättegången rörer och ej må genom särskild klagan fullföljas.

8 §.

Då mål af underrätt slutligen afgöres eller rätten dömer till värjemålsed eller fyllnadsed, gifve rätten i utslaget till känna, huruvida talan

däremot skall fullföljas efter vad eller genom besvär, så ock i hvilken hofrätt ändring bör sökas samt, där talan skall fullföljas genom besvär, inom hvilken tid besvären böra till hofrätten ingifvas. Hvad underrätten sålunda föreskrifver skall i fråga om sättet för fullföljd af talan lända till efterrättelse.

Vill någon klaga öfver annat af underrätt meddeladt beslut än nyss är nämndt, och begär han hos rätten underrättelse om hvad i sådant afseende iakttagas bör, varde ock därom underrättelse efter ty nu är sagdt lämnad. Sökes hos häradshöfding sådan underrättelse, då rätten ej sitter, varde den af honom meddelad.

30 KAP.

1 §.

Talan mot hofrätts slutliga utslag i vädjadt mål eller till hofrätten instämdt tvistemål skall, där ej här nedan annorlunda stadgas, hos Konungen fullföljas genom revisionsansökning.

Öfver hofrätts slutliga utslag i mål, som genom besvär inkommit till hofrätten eller blifvit dess pröfning underställdt, skall klagan hos Konungen föras genom besvär. Lag samma vare beträffande klagan öfver hofrätts slutliga utslag i brottmål, som omedelbart i hofrätten anhängiggjorts, så ock i sådant tvistemål eller ärende, hvarmed, utan föregången stämning, hofrätten såsom första domstol tagit befattning.

Beslut, hvarigenom hofrätten utan att skilja målet från sig dömt till värjemålsed eller fyllnadsed, vare i fråga om fullföljd af talan såsom slutligt utslag ansedt.

4 §.

Öfver utslag, hvarigenom hofrätt visat mål åter till underrätt, må ej klagas; innefattar utslaget pröfning af fråga, som på målets utgång inverkar, vare dock part berättigad att däremot fullfölja talan i sammanhang med hufvudsaken, där denna kommer under Konungens pröfning.

Hvad nu är sagdt äge dock ej tillämpning, där hofrätt dömt till värjemålsed eller fyllnadsed och på den grund visat målet åter.

31 KAP.

Om resning i rättegångs- och utsökningsmål.

1 §.

Har någon försuttit laga tid i mål eller ärende, som anhängiggjorts hos domstol eller öfverexekutor, äge, där han tilltror sig visa synnerliga skäl, att den försuttna tiden bör honom återgifvas, hos Konungen söka resning. Lag samma vare, där någon försuttit tid, som är stadgad för anhängiggörande hos domstol eller öfverexekutor af talan emot offentlig förrättning eller för stämning om återvinning, som i utsökningslagen afses, eller för klander af skiljedom.

2 §.

Menar part, att på grund af nytt skäl domstols eller öfverexekutors utslag, som äger laga kraft, bör häfvas, då äge han ock söka resning i målet. Ej må dock i fråga om ansvar för brott resning, som här afses, af annan än den tilltalade sökas, där brottet är sådant, att efter viss tid straff förfaller i händelse åtal ej ägt rum, eller där fråga är om förräderi eller annat för rikets säkerhet menligt brott eller majestätsbrott eller brott mot riksstyrelse eller Riksdagen.

3 §.

Då resning är sökt efter ty i 1 eller 2 § sägs, pröfvar Konungen efter omständigheterna, huruvida ansökningen bör beviljas.

Varder resning beviljad i fall, som i 1 § afses, bestämmer Konungen, huru och inom hvad tid den, som resningen vunnit, må sin rätt bevaka.

Beviljas resning, hvarom i 2 § sägs, varder målet, där det ej af Konungen omedelbart afgöres, förvisadt till annan myndighet, som målet förut handlagt; och äge den myndighet makt att det förra utslaget ändra, när skäl därtill äro.

4 §.

Finnes domstols eller öfverexekutors utslag, som äger laga kraft, innefatta uppenbar misskrifning, missräkning eller annan därmed jämför-

lig felaktighet, däraf part lider märkligt förfång, vare honom jämväl tillåtet att söka resning. Bifalles ansökningen, meddelar Konungen erforderlig rättelse i utslaget eller förvisar målet till annan myndighet, efter ty i 3 § är sagdt.

5 §.

Hafva genom beslut, som vunnit laga kraft, två eller flera myndigheter förklarat sig obehöriga att upptaga rättegångs- eller utsökningsmål, och finner Konungen på anmälan af part, att någon af dem är behörig, förordnar Konungen, att målet må hos den myndighet upptagas.

6 §.

Ansökan eller anmälan, hvarom i detta kap. sägs, skall ingifvas till nedre justitierevisionen och vara åtföljd af de bevis, hvarå den grundas.

Finnes någon böra i ärendet höras, eller erfordras för frågans utredning särskild undersökning, förordnar Konungen därom.

7 §.

Ej må ansökan om resning eller beslut, hvarigenom resning beviljats efter ty i 3 § sägs, hindra verkställighet af utslag, där ej Konungen annorledes förordnar.

8 §.

I brottmål äge ej allmän åklagare i annat hänseende än såvidt angår ansvars- eller ersättningsskyldighet för honom själf söka resning, där han ej tillika är målsägande. Finner justitiekanslern sådana omständigheter vara för handen, att resning bör sökas, äge han därom förordna.

Hvad nu är stadgadt gälle ej i fråga om Riksdagens justitieombudsman.

Genom denna lag upphäfvas, med däri gjorda undantag, de särskilda stadganden, som utgöra förklaring eller ändring af föreskrifterna i 17 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag eller tillägg till dessa föreskrifter, dock att hvad sålunda är stadgadt ej har afseende å förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Tillika upphäfves förklaringen den 14 oktober 1892 af allmänna lagens stadganden om stämning, äfvensom hvad 4 och 5 mom. i 16 § af förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och hvad i afseende därå iakttagas skall stadga angående skyldighet för part att i visst fall göra sig urtjufva.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelse i stället tillämpas.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1908; dock skall i mål och ärenden, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

2:o) Lag

om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 1 § ärfdabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Det barn, som dödt födes, må ej ärfva. Säga barnets fädernes fränder, att det var dödt födt, men visar modern, eller hennes arfvingar, att det var kvickt födt, ärfve då barn fader sin, moder barn sitt, och hennes arfvingar henne. Faller annat arf, medan barnet ännu i moderlifvet är, och födes det med lif fram, vare lag samma. Dör modern i födseln, och barnet lefver efter henne, ärfve då det sin moder, och barnets arfvingar barnet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

3:o) Lag

om ändring i 14 kap. jordabalken.

Härigenom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja, vädje då under hofrätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1908; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

4:o) Lag

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Härigenom förordnas, att 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 och 25 §§ i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla, samt att 23 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Räkning å varor, utborgade till köpman utan aftal om öppen kredit, skall gäldenären bevisligen tillställas senast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, där ej annorlunda uttryckligen aftaladt blifvit.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

5:o) Lag

om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 49 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon, som ej vädjat mot underrätts dom, stämt om återvinning enligt 12 kap. rättegångsbalken eller har någon enligt 25 kap. 10 § eller 30 kap. 24 § samma balk yrkat ogillande af dom, som eljest bör såsom lagakraftvunnen anses, gånge utan hinder däraf domen i verställighet såsom lagakraftvunnen, såvidt ej rätten, där talan är anhängig, annorledes förordnar.

Huruvida dom må verkställas, då resning är sökt, därom stadgas i rättegångsbalken.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

6:o) Lag

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar föremålet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Stockholm den 5 april 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation

af herrar *Sjöcrona*, *Andersson*, *Hedenstierna*, *Lilliesköld*, *Uppström*, *Nyström*, *E. Lorentz Petersson* och *Fahlén*, som ansett, att den föreslagna ändringen i 23 kap. 2 § rättegångsbalken icke bort af utskottet förordas, samt att till följd häraf uti inledningen till föreslagna lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken siffran 23 bort uteslutas.

af herr *Lindhagen*, som ansett, att utskottet bort i anledning af förevarande motion förorda de vid 1905 års riksdag af reservanter inom utskottet tillstyrkta och af Första Kammaren antagna särskilda lagar angående bestämmande af skadestånd i visst fall, bevisning genom sakkunnig och skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling jämte däraf föranledda ändringar i lagen om handräckning åt utländsk domstol och förordningen om handelsböcker och handelsräkningar.

Herr *Cederberg* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm 1907. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.